

ansvar
trygghet
fellesskap
kunnskap
soliditet
innsats
ansvar
trygghet
fellesskap
kunnskap
soliditet
innsats
ansvar
trygghet

årsrapport 2015

for BERGEN KOMMUNALE
PENSJONSKASSE

innsats
ansvar
trygghet
fellesskap
kunnskap
soliditet
innsats
ansvar

ansvar
trygghet
fellesskap
kunnskap
soliditet
innsats
ansvar
trygghet
fellesskap
kunnskap
soliditet
innsats
ansvar
trygghet
ansvar
trygghet
fellesskap
kunnskap
soliditet
innsats
ansvar
trygghet
fellesskap
kunnskap
soliditet
innsats
ansvar
trygghet
ansvar
trygghet
fellesskap
kunnskap
soliditet
innsats
ansvar
trygghet
fellesskap
kunnskap
soliditet
innsats
ansvar

innholds fortegnelse

styrets beretning	side	4
resultatregnskap	side	14
balanse pr. 31. des.	side	15
kontantstrømoppstilling	side	17
noter til regnskapet	side	19
aktuarerklæring	side	40
revisjonsberetning	side	41

Styrets beretning

1. Virksomheten

Bergen kommunale pensjonskasse ble opprettet 1. januar 1907, og den har som formål å yte pensjoner til medlemmene og deres etterlatte. Medlemmer er ansatte i Bergen kommune og andre virksomheter med nært tilknytning til kommunen.

Pensjonskassen er en selvstendig juridisk enhet og er underlagt det samme regelverk som gjelder for finans- og forsikringsbransjen.

Pensjonskassen står under tilsyn av Finanstilsynet.

Innenfor rammene av forsvarlig sikkerhet og risikospredning søker BKP å oppnå så god avkastning som mulig. Forvaltningen skal til enhver tid skje etter kriteriene sikkerhet, risikospredning, likviditet og avkastning.

Pensjonskassens forpliktelser er langsiktige i art og kapitalforvaltningen tar høyde for dette.

2. Arbeidsmiljø

Pensjonskassen tilstreber et godt arbeidsmiljø og holder til i moderne og hensiktsmessige lokaler i Bergen sentrum. Det har i 2015 vært gjennomført arbeidsmiljøundersøkelse, og det er etablert et system for HMS arbeid.

I 2015 hadde pensjonskassen 14 ansatte som til sammen utgjorde 12,8 årsverk. Administrasjonen består av elleve kvinner og tre menn.

Det har i 2015 ikke vært skader eller ulykker av noen art.

I 2015 var sykefraværet 238 dager tilsvarende 7,8 % av total arbeidstid.

Styret hadde i 2015 åtte medlemmer, hvorav fem menn og tre kvinner. Pensjonskassen tilstreber likestilling.

Pensjonskassens virksomhet er av en slik art at det ikke forurenses det ytre miljø.

3. Etisk regelverk

Forvaltningen skjer innenfor et etisk regelverk, sist revidert i 2015. BKP gjennomgår jevnlig investeringene sammen med eksterne rådgivere. Etterlevelse av de etiske retningslinjene er blant temaene som kontrolleres.

4. Redegjørelse for regnskapet

Pensjonskassens styre bekrefter at fortsatt drift ligger til grunn for fremleggelsen av regnskapet. Årsregnskapet er satt opp i samsvar med forskrift om årsregnskap av 20. desember 2011 fastsatt av Finansdepartementet med hjemmel i lov av 17. juli 1998 nr 56. om årsregnskap.

Det er satt opp konsernregnskap for BKP og de heleide selskapene Grønland 36 AS, Aksum AS og Aksum Eiendomsinvest KS. Grønland 36 AS driver utleie av fast eiendom, og Søndre Buskerud politidistrikt ved Justisdepartementet er eneste leietaker. Aksum AS og Aksum Eiendomsinvest KS driver også utleie av fast eiendom, og Politiets utlendingsenhet ved Justisdepartementet er eneste leietager.

4.1 Resultatregnskapet

4.1.1 Premieinntekter

Premieinntektene var i 2015 NOK 744 mill. mot NOK 932 mill. i 2014. Nedgangen skyldes lavere reguleringspremie, noe som igjen skyldes lavere lønnsvekst.

Likhetsprinsippet ligger til grunn for beregning av premie. Det vil si at premien er den samme for kvinner og menn og at premien er aldersnøytral.

Medlemmer	2015		2014		2013	
	Antall	Reserve NOKM	Antall	Reserve NOKM	Antall	Reserve NOKM
Aktive	15 331	3 737	15 112	3 561	14 934	3 366
Oppsatte med rett	7 661	1 271	7 590	1 292	7 052	1 185
Oppsatte uten rett	23 108	98	21 390	87	18 891	70
Sum aktive og oppsatte	46 100	5 106	44 092	4 940	40 877	4 621

Tabell 1

4.1.2 Pensjonsutbetalinger

Netto utbetalte pensjoner utgjorde NOK 396 mill. mot NOK 368 mill. i 2014, det vil si en økning på 7,6 %. Tabellen under viser antall pensjoner under utbetaling.

	2015	2014	2013
Alderspensjoner	5 074	4 447	4 129
Ektefellepensjoner	1 023	1 006	963
Barnepensjoner	66	74	66
Uførrepensjoner	2040	2258	2237
Sum	8 203	7 785	7 395

Tabell 2

4.1.3 Driftskostnader

Driftskostnader utgjorde i 2015 NOK 27 mill.

4.1.4 Avkastning på investeringer

Netto inntekter fra finansielle eiendeler ble i 2015 NOK 479 mill. mot NOK 821 mill. i 2014. Bokført avkastning i 2015 var 3,8 %.

NOK mill.	2015	2014	2013	Totalt
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	441	751	909	2 101
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	38	70	73	181
Sum	479	821	982	2 282

Tabell 3

Kapitalforvaltningen i BKP har gitt et samlet resultat på NOK 2,3 mrd. i løpet av de siste tre årene.

Oslo børs ga positiv avkastning i 2015. Det gjorde også MSCI World, dersom man ikke sikret valutaelementet. Norske kroner svekket seg betydelig mot USD og EUR, noe som sikret god avkastning på globale investeringer.

Den viktigste aktivaklassen til BKP er norske obligasjoner. Disse har gjennom en årrekke gitt god risikojustert avkastning.

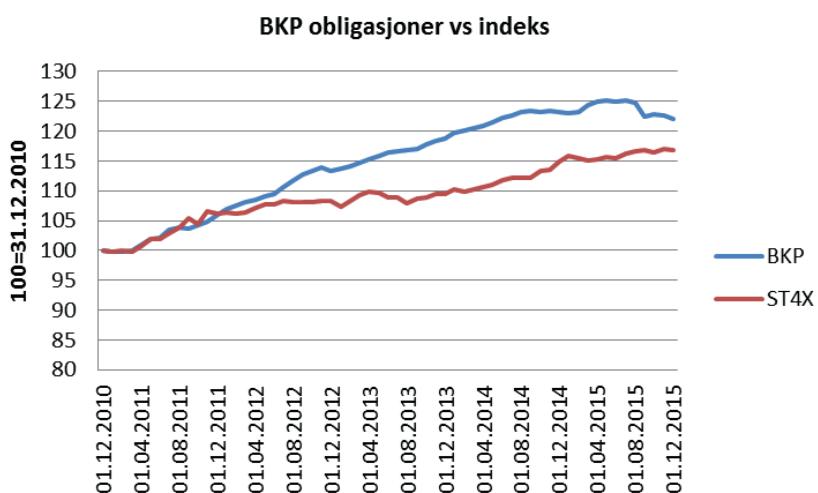

Fig.1 Kilde BKP/Escalii og Bloomberg

I 2015 ga den imidlertid lavere avkastning enn referanseindeksen som er ST4X. Dette er en indeks som viser totalavkastningen av 3 års statsobligasjon. Årsaken til at porteføljen taper mot indeks er en betydelig undervekt av durasjon. Mens indeksen har en durasjon på tre år, hadde porteføljen en gjennomsnittsdurasijsjon på under ett år. ST4X ga en avkastning på 1,59 %. Bare 0,83 % kommer fra løpende effektiv rente, mens resten stammer fra verdiøkning som følge av fall i rentene. Den løpende avkastningen har falt fra 0,96 % til 0,78 %.

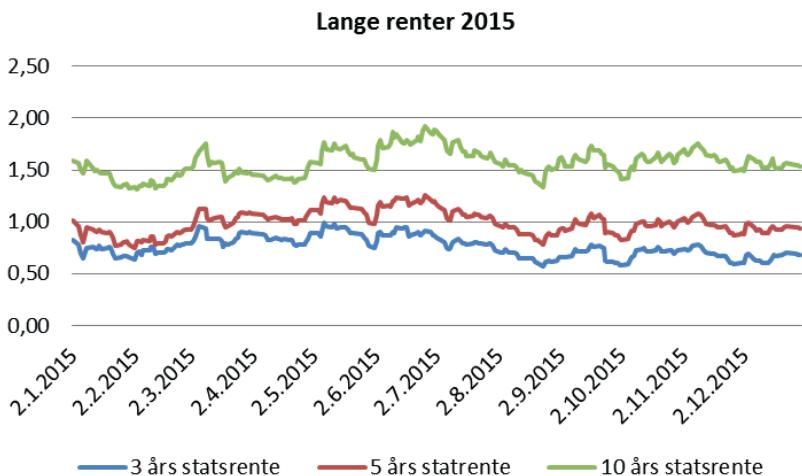

Fig.2 Kilde Reuters

De lange rentene steg markbart i mai/juni, men fallt igjen etter sommeren og endte opp på om lag samme nivå som ved begynnelsen av året.

Selv med lav durasjon og moderat kreditrisiko, har det vært mulig å oppnå svært god avkastning i omløpsporteføljen av obligasjoner over tid. I løpet av 2015 økte imidlertid avkastningskravene i alle obligasjonssegmentene, slik at verdiene av våre obligasjoner falt noe. Realiserte gevinstene og direkteavkastning gjorde imidlertid at tapet begrenset seg til 0,9 %.

Størsteparten av obligasjonsporteføljen består av senior gjeld utstedt av norske banker.

Over den siste fem-årsperioden har BKPs obligasjonsportefølje gitt en akkumulert meravkastning på mer enn 5 % poeng.

4.1.5 Risikoresultatet

Risikoresultatet er NOK 434 mill., hvorav NOK 295 mill. tilføres premiereserven for reduksjon i grunnlagsrenten. Fra risikoresultatet tilføres også premiefondet NOK 139 mill.

4.2 Balansen

4.2.1 Eiendeler

Aktivaklasse	Strategisk andel	Rammer	Allokering Pr. 31.12.2015
		minimum	maksimum
Aksjer	18,5 %	7,5 %	30,0 %
Pengemarked	3,0 %	0,0 %	100,0 %
Hedge/private equity	8,5 %	0,0 %	10,0 %
HFO obligasjoner	39,5 %	20,0 %	50,0 %
HTF obligasjoner	20,0 %	10,0 %	25,0 %
Utlån	0,5 %	0,0 %	4,0 %
Eiendom	10,0 %	7,0 %	13,0 %

Tabell 4

Allokeringen pr. 31.12.2015 er innenfor rammene i alle aktivaklasser.

Aksjeandelen har vært stabil gjennom året. Den norske aksjeporteføljen er noe redusert til fordel for globale aksjer. Status pr 31.12.2015 er at porteføljen er noe overvektet aksjer, men er tilsvarende undervektet hedgefund/private equity.

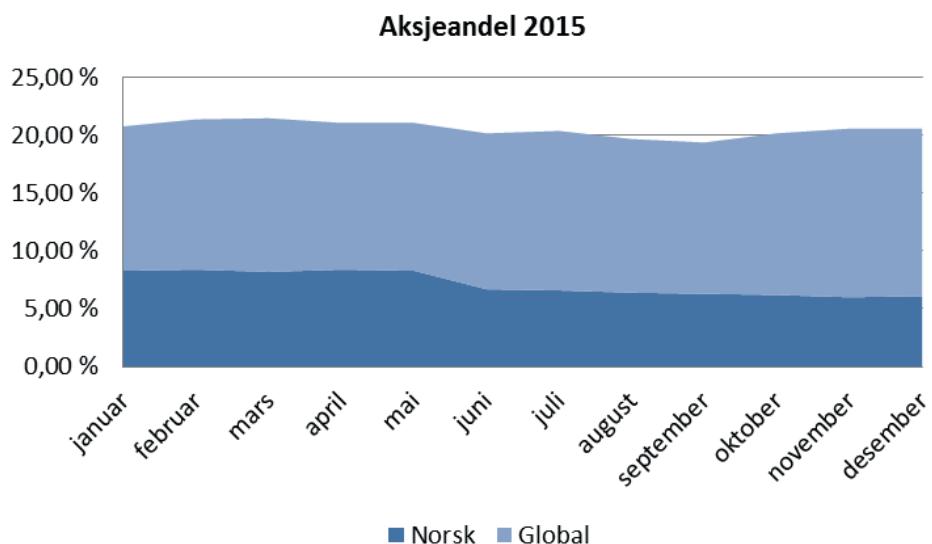

Fig.3 Kilde BKP

Utlånsporteføljen består av lån til medlemmer og gis innenfor 60 % av lånetakst og til boliginnskuddslån med kommunal garanti. Utlånsrenten var ved utgangen av året 2,95 %.

Eiendommer

BKP eier to eiendommer direkte, samt to eiendommer gjennom heleide selskaper. BKP eier Markeveien 7 som benyttes som parkeringshus. Dette ble kjøpt fra Bergen kommune i 2001. Den er verdsatt til NOK 288 mill. i regnskapet.

BKP eier også Engen kino i Neumannsgt 1 og Konsertpaleet i Neumannsgt 3. Disse ble kjøpt av Bergen kommune i 2007. BKP har inngått en langsiktig leieavtale med Bergen kino. Eiendommene er verdsatt til NOK 87. mill.

Eiendommen BKP eier i Drammen leies ut til søndre Buskerud Politidistrikt ved Justisdepartementet. Bygget er lagt inn i et heleid selskap, Grønland 36 AS, og det er verdsatt til NOK 268 mill.

Eiendommen i Oslo ble anskaffet i desember 2014 og leies ut til Politiets utlendingsenhet. Bygningen er verdsatt til NOK 319 mill. Bygget er lagt inn i et heleid KS og AS.

4.2.2 Gjeld og egenkapital

BKP har ved utgangen av 2015 en innskutt egenkapital på NOK 838 mill.

Forpliktelsene har økt med 140 % i løpet av den siste tiårsperioden. Egenkapitalen har økt med 248 %. Styret anser kapitalsituasjonen å være betryggende.

Forpliktelser og egenkapital siste 10 år

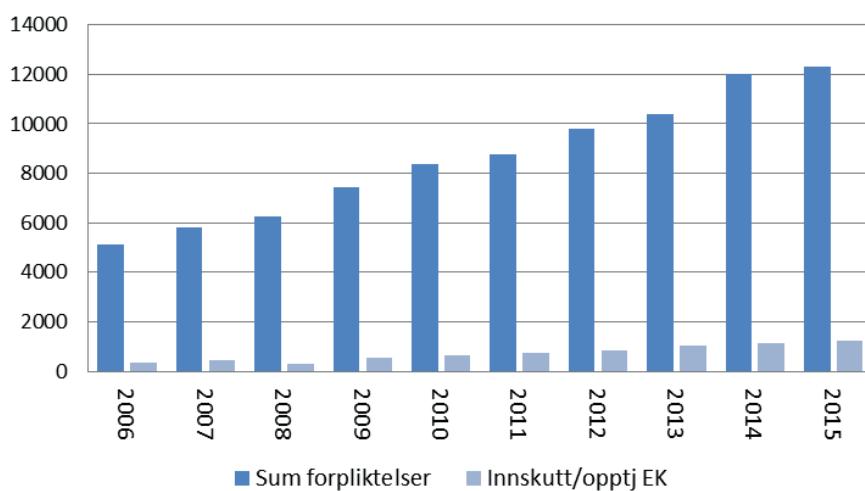

Fig.4 Kilde: BKP regnskap.

Gjeld og avsetninger

Premiereserven er pr. 31.12.2015 bokført med NOK 10,6 mrd. inkludert IBNR/RBNS avsetning på NOK 125 mill. og administrasjonsreserve på NOK 275 mill.

IBNR er påløpte, men ikke rapporterte erstatninger, mens RBNS er rapporterte, men ikke oppgjorte erstatninger.

Administrasjonsreserven er ment til å dekke administrasjonskostnader i pensjonskassens restlevetid dersom kassen skulle avvikles.

5. Finansiell risiko

Bergen kommunale pensjonskasse sin forvaltningskapital er hovedsakelig plassert i obligasjoner, aksjer og eiendom. De tre hovedformene for finansiell risiko er kreditrisiko, kurs- og renterisiko og valutarisiko.

Kreditrisiko

Med kreditrisiko menes at lånekunder eller obligasjons-/sertifikatutstedere ikke er i stand til å oppfylle sine forpliktelser. Ettersom det er etablert rammer for maksimale engasjementer og stilt klare krav til diversifisering, vurderes denne risikoen som liten. Den største utstedergruppen i obligasjonsporteføljen er norske banker med god kapitaldekning.

Rente- og kursrisiko

Renterisiko er sannsynligheten for at økning i rentenivået fører til fall i obligasjonskursene. Et annet element som kan føre til fall i obligasjonsverdiene er at kredittpremiene øker. Selv om rentenivået er uendret, kan økte avkastningskrav blant investorene føre til fall i obligasjonsverdiene. Utviklingen i markedsrentene og kredittpremiene trekker ofte i motsatt retning, slik at en obligasjonsportefølje med et visst kredittelement kan gi mer stabil avkastning enn statsobligasjoner med lang durasjon. Renterisikoen vurderes for tiden som liten.

Den aktivklassen som er mest utsatt for kursrisiko er aksjer og da spesielt norske. Det er også denne som har gitt best avkastning over tid. En høy aksjeandel krever risikoevne. Til gjengjeld får en svært god avkastning dersom man har evne til å beholde posisjonene gjennom perioder med kraftige korreksjoner i markedene.

BKP har en aksjeeksponering som utgjør om lag 1/5 del av porteføljen. Denne andelen har vært stabil gjennom den siste tiårsperioden. Bidraget til totalresultatet har imidlertid vært varierende. Over tid har summen av bidragene fra aksjeporteføljene vært svært gode.

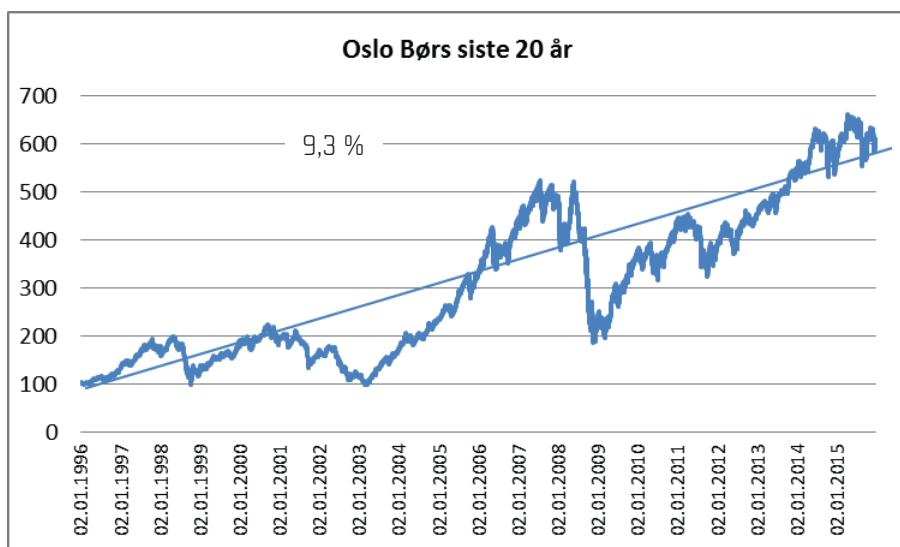

Fig.5 Kilde Bloomberg

Figur 5 viser hvordan Oslo børs indeks har utviklet seg siden utgangen av 1995. Indeksen var ved begynnelsen av perioden i 101 og ved utgangen av perioden i 609. Oslo børs har med andre ord steget med gjennomsnittlig (geometrisk) 9,3 % per år. Det finnes selvsagt kortere og lengre perioder med null og negativ avkastning. Den lengste perioden med null avkastning er i overkant av elleve år (oktober 1997 til november 2008). På den annen side finnes det flere toårsperioder hvor verdiene har doblet seg. Meravkastningen kommer ofte i svært konsentrerte perioder, og det er viktig at man ikke er tvunget til å være uten eksponering i disse periodene. Aksjeandelen må derfor tilpasses risikoevnen.

BKP har en strategi som innebærer noe risiko og har således et langsiktig avkastningsmål som ligger betydelig over risikofri rente. Figuren nedenfor viser at strategien har fungert godt i de rådende markedsforhold og at forvaltningen har oppfylt de langsiktige målene i strategien.

Tiårsperioden vi har lagt bak oss har vært et lavrentescenario med en gjennomsnittlig statsvekselrente på 2,5 %, mens BKP har oppnådd en årlig avkastning på 5,5 %. Selv etter et år som 2008 med en betydelig korreksjon i markedene, hadde vi en akkumulert meravkastning utover risikofri rente.

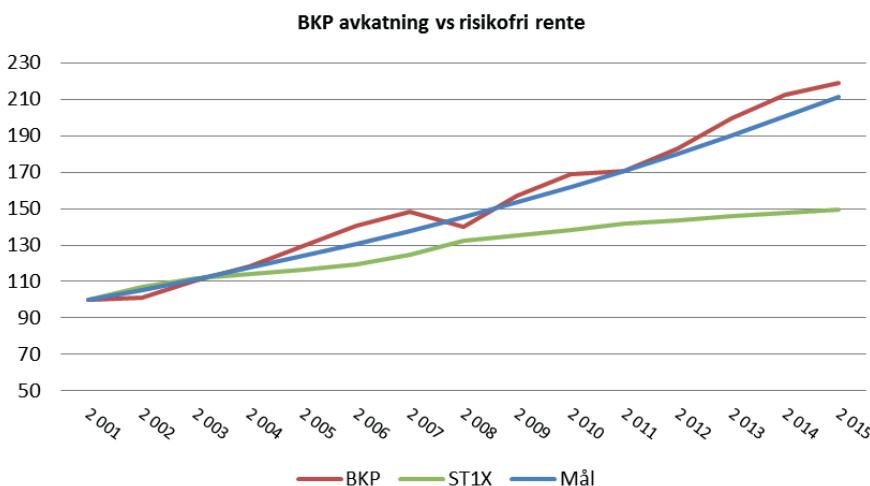

Fig.6 Kilde: BKP regnskap og Bloomberg

ST1X er indeksen for norske tre måneders statssertifikater.

Rente- og kursrisiko for aksjer og rentebærende papirer reguleres av rammer styret har fastsatt for eksponering og fullmaktsinstrukser for handel av verdipapirer.

Valutarisiko

Investeringer i utenlandsk valuta kan medføre negativ avkastning som følge av at den norske kronen styrker seg. Alle investeringer i utenlandske obligasjoner valutasikres fullt ut. Det er ikke krav i forvaltningsinstruksen om at aksjeporleføljen skal valutasikres. Ved utgangen av 2015 er imidlertid 50 % av den utenlandske aksjeeksponeringen sikret til norske kroner.

Riskostyring

Det foretas månedlige stresstester, og disse tester bufferkapitalsituasjonen mot et scenario hvor aksjeverdiene blir utsatt for kraftige fall, samtidig som rentenivået øker. Når situasjonen tilsier det, gjennomføres stresstester oftere.

Etter forskrift av 22. februar 2008 nr. 165 om rapportering av stresstester for forsikringsselskaper og pensjonsforetak er vi pålagt å rapportere kvartalsvis om Stresstest I. Metodikken og forutsetningene for vurdering av risikonivået er i hovedsak basert på metodikken og forutsetninger som er benyttet i konsekvensberegningene av Solvens II. Hovedinnholdet i stresstestscenariet er et fall i aksjemarkedene på 39 % for aksjer innenfor EØS- eller OECD området og 49 % for øvrige aksjer, et fall i eiendomsverdiene på 25 % og en endring i kurseren på utenlandsk valuta på 25 %. Scenariet inkluderer også utvikling i kreditspreader i de ulike ratingklassene, samt tap som følge av endringer i rentenivået.

Det foretas også Value at risk (VAR) analyser hvert kvartal. Dette er en metode for å estimere nedside-risiko innenfor et gitt konfidensintervall. I vår analyse er konfidensintervallet satt til 95 %. Ved årets slutt på dette konfidensintervallet, er VAR 3,1 %. Dette betyr at det svakeste forventede resultat av kapitalforvaltningen for de neste 12 månedene, med 95 % sannsynlighet, er minus NOK 420 mill.

Bergen kommunale pensjonskasse har organisert sin risikostyring i samsvar med Internkontrollforskriften. Styret har fastsatt finansielle og operative mål for virksomheten og krav til rapportering. Administrerende direktør rapporterer månedlig til styret, samt utfyllende hvert kvartal.

6. Kapitaldekning

Ved årets slutt var innskutt egenkapital NOK 838 mill og annen opptjent egenkapital NOK 282 mill. Kapitaldekningen er 12,9 %.

7. Kontantstrøm

Pensjonsvirksomheten ga en positiv kontantstrøm på NOK 217 mill. som er NOK 150 mill. mindre enn året før.

Finansvirksomheten ga en negativ kontantstrøm på NOK 393 mill., og dette er NOK 109 mill. høyere enn året før. Kontantbeholdningen var pr. 31.12.2015 NOK 159 mill.

8. Fremtidsutsikter

Styret vurderer BKPs risikobærende evne til å være tilstrekkelig til å forvalte pensjonskassen sine midler innenfor den vedtatte strategi.

9. Resultatføringer.

Premiefondet tilføres NOK 175 mill, herav pliktige renter på NOK 15 mill.
Tilleggsavsetningene styrkes med NOK 184 mill.

Etter dette blir totalresultatet på NOK 53 944 575. Årsresultatet er disponert slik:
Overført til opptjent egenkapital: NOK 53 944 575.

Bergen 17. mars 2016
Styret i Bergen kommunale pensjonskasse

Hallgeir Utne Hatlevik
Styrets leder

Tor Woldseth

Jan Aksel Espedal

Bjørn Østhø

Line Berggren Jacobsen

Anette Strand

Ingrid Nergaard Fjeldstad

Annelin S. Mjeldheim

Bjørn Eknes
administrerende direktør

resultat regnskap

Morselskap		Noter	TEKNISK REGNSKAP	Konsern	
2014	2015			2015	2014
932 600 190	744 422 125			744 422 125	932 600 190
-174 993	-155 556			-155 556	-174 993
0	0			0	0
932 425 197	744 266 569			744 266 569	932 425 197
8 679 236	46 459 865			0	0
351 780 149	331 066 613			327 484 076	348 337 948
19 603 343	20 948 190			59 765 069	33 892 321
268 355 349	-33 403 423			-19 647 675	268 355 349
100 781 364	76 181 917			76 181 917	100 781 364
749 199 440	441 253 161			443 783 387	751 366 982
386 472	209 723			209 723	386 472
-368 424 530	-395 628 481			-395 628 481	-368 424 530
-4 609 532	-12 136 138	2		-12 136 138	-4 609 532
0	0			0	0
-373 034 062	-407 764 619			-407 764 619	-373 034 062
-750 133 645	-444 422 717	2		-444 422 717	-750 133 645
-65 000 000	-184 219 780	2		-184 219 780	-65 000 000
-220 761 073	59 788 839	2		59 788 839	-220 761 073
-12 526 816	-15 002 031	2, 3		-15 002 031	-12 526 816
-1 048 421 534	-583 855 689			-583 855 689	-1 048 421 534
-162 864 785	-11 443 607	2		-11 443 607	-162 864 785
-54 889 901	-138 556 393	2		-138 556 393	-54 889 901
-81 532 813	0	2		0	-81 532 813
-299 287 499	-150 000 000			-150 000 000	-299 287 499
-21 616 715	-25 049 769	16, 18		-25 049 769	-21 616 715
-766 198	-956 256			-956 256	-766 198
-22 382 913	-26 006 025			-26 006 025	-22 382 913
-61 114 899	18 103 120			20 633 346	-59 333 829
IKKE TEKNISK REGNSKAP					
813 530	4 039 988			0	0
32 586 906	28 578 678			28 267 736	32 264 258
1 837 478	1 821 582			5 196 963	3 176 826
25 153 728	-2 904 645			-1 708 493	25 153 728
9 446 531	6 624 515			6 624 515	9 446 531
69 838 172	38 160 117			38 380 721	70 041 343
-887 157	-869 493	16, 18		-869 493	-887 157
-887 157	-869 493			-869 493	-887 157
68 951 015	37 290 624			37 511 228	69 154 186
7 836 117	55 393 745			58 144 574	9 820 357
0	-5 141 829	22		-7 892 658	-2 370 718
0	3 692 659			3 692 659	0
0	3 692 659			3 692 659	0
7 836 116	53 944 575			53 944 575	7 836 116

balanse pr. 31. desember

Morselskap

2014	2015	NOTER	EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN
31 578 837	31 445 615	13	2. Investeringer
37 883 822	38 186 408	14	2.1 Bygninger og andre faste eiendommer
12 598 642	10 858 378	15	2.1.1 Investeringsseiendommer
259 091 086	198 421 759	8	2.2 Datterselskap
7 423 572	4 625 052	11	2.2.1 Aksjer og andeler i datterselskap
320 827 248	320 910 825	7	2.2.2 Fordringer på datterselskap
548 787 805	546 691 833	9	2.3 Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost
26 123 544	12 219 995		2.3.1 Investeringer som holdes til forfall
1 244 314 556	1 163 359 865		2.3.2 Utlån og fordringer
			2.4 Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi
			2.4.1 Aksjer og andeler
			2.4.2 Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning
			2.4.3 Utlån og fordringer
			Sum investeringer
21 235 193	10 577 194		3. Fordringer
0	0		3.1 Fordringer i forbindelse med premieinntekter
21 235 193	10 577 194		3.2 Andre fordringer
			Sum fordringer
12 073 090	13 355 510		4. Andre eiendeler
4 687 322	0		4.2 Kasse bank
16 760 412	13 355 510		4.4 Netto pensjonsmidler
			Sum andre eiendeler
4 524 132	5 365 265		5. Forskuddsbetalte kostn. og opptjente ikke mottatte innt.
4 524 132	5 365 265		5.0 Opptjente, ikke mottatte leieintekter
			Sum forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatt
1 286 834 293	1 192 657 834		SUM EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN

EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJEN

2014	2015	NOTER	EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJEN
302 588 747	343 800 391	13	6. Investeringer i kollektivporteføljen
363 003 179	417 498 656	14	6.1 Bygninger og andre faste eiendommer
120 720 320	118 716 536	15	6.1.1 Investeringsseiendommer
2 482 613 527	2 169 379 663	8	6.2 Datterselskap
71 307 070	50 566 504	11	6.2.1 Aksjer og andeler i datterselskap
3 074 170 084	3 508 573 954	7	6.2.2 Fordringer på datterselskap
5 258 490 556	5 977 077 054	9	6.3 Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost
246 840 200	133 603 334		6.3.1 Investeringer som holdes til forfall
11 919 733 683	12 719 216 092		6.3.2 Utlån og fordringer
11 919 733 683	12 719 216 092		6.4 Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi
			6.4.1 Aksjer og andeler
			6.4.2 Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning
			6.4.3 Utlån og fordringer
			Sum investeringer i kollektivporteføljen
			SUM EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE
13 206 567 976	13 911 873 926		SUM EIENDELER

Konsern

2014	2015
80 014 438	83 575 043
0	0
0	0
198 421 759	259 091 086
4 625 052	7 423 572
320 910 825	320 827 248
546 691 833	548 787 805
13 864 621	26 450 756
1 164 528 528	1 246 155 510
10 577 194	21 235 193
0	0
10 577 194	21 235 193
13 355 510	12 073 090
0	4 687 322
13 355 510	16 760 412
5 365 265	4 524 132
5 365 265	4 524 132
1 193 826 497	1 288 675 247
878 991 462	795 055 434
0	0
0	0
2 169 379 663	2 482 613 527
50 566 504	71 307 070
3 508 573 954	3 074 170 084
5 977 077 054	5 258 490 556
151 725 844	249 939 291
12 736 314 481	11 931 575 962
12 736 314 481	11 931 575 962
13 930 140 978	13 220 251 209

balanse pr. 31. desember

Morselskap			Konsern		
2014	2015	NOTER	2015	2014	
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER					
792 507 400	838 627 400		838 627 400	792 507 400	
<u>792 507 400</u>	<u>838 627 400</u>		<u>838 627 400</u>	<u>792 507 400</u>	
100 857 394	100 857 394		100 857 394	100 857 394	
245 202 981	281 545 420		281 545 420	245 202 981	
<u>346 060 375</u>	<u>382 402 814</u>		<u>382 402 814</u>	<u>346 060 375</u>	
1 138 567 775	1 221 030 214		1 221 030 214	1 138 567 775	
10 118 249 937	10 582 672 654	2	10 582 672 654	10 118 249 937	
593 469 155	777 688 934	2	777 688 934	593 469 155	
659 972 686	600 183 847	2	600 183 847	659 972 686	
112 863 861	124 999 999	2	124 999 999	112 863 861	
522 718 855	588 677 440	2,3	588 677 440	522 718 855	
12 007 274 493	12 654 222 873		12 654 222 874	12 007 274 494	
0	9 021 435	18	9 021 435	0	
0	6 952 632		16 498 714	6 793 053	
<u>0</u>	<u>15 974 267</u>		<u>25 518 149</u>	<u>6 793 053</u>	
0	6 854 355		6 854 355	0	
11 890 451	13 779 580	12	22 502 780	18 780 632	
<u>11 890 451</u>	<u>20 633 945</u>		<u>29 357 115</u>	<u>18 780 632</u>	
48 835 257	12 626	12	12 626	48 835 257	
<u>48 835 257</u>	<u>12 626</u>		<u>12 626</u>	<u>48 835 257</u>	
13 206 567 976	13 911 873 926		13 930 140 978	13 220 251 209	
SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER					

Hallgeir Utne Hattlevik
Styrets leder
Lise Berggreen Jacobsen
Line Berggreen Jacobsen
Jan Aksel Espedal

Bergen 17 mars 2016
Styret i bergen kommunale pensjonskasse
Tor Woldseth
Tor Arnold Woldseth
Anette Strand
Anette Strand
Anneline S. Mjeldheim
Anneline Samuelsen Mjeldheim

Bjørn Østbø
Bjørn Østbø
Ingrid Nergaard Fjeldstad
Ingrid Nergaard Fjeldstad
Bjørn Roald Eknæs
Bjørn Roald Eknæs
Administrerende direktør

kontantstrøm oppstilling

Morselskap		Konsern	
2014	2015	2015	2014
KONTANTSTRØMMER FRA OPERASJONELLE AKTIVITETER:			
761 538 146	643 021 388	Innbetalte premier	643 021 388
-367 336 541	-397 418 589	Utbetalte pensjoner	-397 418 589
36 201 341	32 416 719	Innbetalte refusjoner iht overføringsavtalen	32 416 719
-30 709 604	-34 191 610	Utbetalte refusjoner iht overføringsavtalen	-34 191 610
-20 564 214	-15 752 851	Utbetalinger til andre leverandører av varer og tjenester	-24 852 363
-10 958 746	-10 769 068	Utbetalinger til ansatte, arbeidsgiveravgift m.v.	-10 769 068
368 170 381	217 305 989	Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	208 206 477
			368 012 061
KONTANTSTRØMMER FRA FINANSIELLE EIENDELER:			
20 702 795	28 972 925	Innbetaling av lån fra kunder m.v.	15 797 715
-145 756 984	-3 523 000	Utbetaling av lån til kunder m.v.	-3 523 000
454 687 727	677 618 638	Innbetaling ved salg av aksjer og andeler	677 618 638
-1 084 726 174	-795 286 086	Utbetaling ved kjøp av aksjer og andeler	-795 286 086
3 799 005 772	2 136 787 238	Innbetaling ved salg av obligasjoner,sertifikater m.v	2 136 787 238
-3 959 497 917	-2 826 121 109	Utbetaling ved kjøp av obligasjoner,sertifikater m.v	-2 826 121 109
22 457 786	23 324 881	Innbetaling av leieinntekter	66 088 410
-1 516 964	-397 800	Utbetaling ved fast eiendom	-397 800
337 294 824	318 052 790	Innbetaling av renter	313 579 076
-6 670 615	-6 457 652	Utbetaling av renter	-6 457 652
62 341 865	54 269 320	Innbetaling av utbytte	54 269 320
-501 677 885	-392 759 855	Netto kontantstrøm fra finansielle eiendeler	-367 645 251
			-506 724 859
KONTANTSTRØMMER FRA FINANSIERINGSAKTIVITETER:			
123 720 000	46 120 000	Innbetalt kjernekapitalinnskudd	46 120 000
123 720 000	46 120 000	Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	123 720 000
-9 787 504	-129 333 866	Netto endring i kasse, bank	-112 994 759
298 300 212	288 512 708	Beholdning kasse, bank pr. 01.01.	291 939 012
288 512 708	159 178 842	Beholdning av bankinnskudd, kontanter og lignende pr. 31.12.	291 939 010
Fordeling beholdning bankinnskudd:			
12 073 090	12 220 842	Utlån og fordringer selskapsporteføljen	12 220 842
20 567 108	133 612 595	Utlån og fordringer kollektivporteføljen	133 612 595
255 872 511	13 345 405	Kasse, bank	33 110 815
288 512 708	159 178 842	Beholdning av bankinnskudd, kontanter og lignende pr. 31.12.	291 939 011

Oppstilling over endringer i egenkapitalen

	Innskutt EK	Risiko utj. F	Opptjent EK Annen opptj selskapskap.	Total Egenkapital
Egenkapital 1/1/2014	668 787 400	100 857 394	237 366 918	1 007 011 712
Innbetalt egenkapitaltilskudd	123 720 000			123 720 000
Årets resultat		-	7 836 116	7 836 116
Egenkapital 31.12.2014	792 507 400	100 857 394	245 203 034	1 138 567 828
Pensjonjonforpliktelser prinsippendring *)			-17 602 189	-17 602 189
Innbetalt egenkapitaltilskudd	46 120 000		0	46 120 000
Årets resultat			53 944 575	53 944 575
Egenkapital 31.12.2015	838 627 400	100 857 394	281 545 420	1 221 030 214

*) ref. forklaring prinsippnote og note nr. 18.

noter til regnskapet

Regnskapsprinsipper

Regnskapet er satt opp i samsvar med norsk regnskapslovgivning, forskrift om årsregnskap mm for pensjonsforetak, forskrifter fastsatt av Finanstilsynet og god regnskapsskikk.

Konsernet

Konsernregnskapet omfatter aksjeselskap hvor Bergen kommunale pensjonskasse eier mer enn 50 % av aksjene eller har bestemmende innflytelse.

Konsolideringsprinsipper

Ved konsolidering av datterselskaper benyttes oppkjøpsmetoden. Aksjer i datterselskaper er eliminert mot egenkapitalen på kjøpstidspunktet. Det er tatt hensyn til eventuelle mer-/mindreverdier i forbindelse med kjøp.

Datterselskapenes offisielle selskapsregnskap utarbeides i henhold til NGAAP, men omarbeides i henhold til regnskapsprinsipper benyttet av Bergen kommunale pensjonskasse ved konsolidering. Interne mellomværrender, interne gevinst og tap, renter og utbytte mellom konsernselskaper samt andre konserninterne transaksjoner er eliminert i konsernregnskapet.

Investeringseiendom

Investeringseiendom består av eiendom og eiendomsfond som er anskaffet for verdistigning på kapital, opptjening av leieinntekter, eller begge deler. Investeringseiendommer regnskapsføres til virkelig verdi. Virkelig verdi tilsvarer antatte markedsverdier, uten fradrag for transaksjonsutgifter ved et eventuelt salg. Endringer i virkelig verdi resultatføres i den perioden det oppstår.

Datterselskap

Investeringer i datterselskap bokføres etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering til anskaffelseskost inkl. merverdi. Pensjonskassens andel av resultat resultatføres og tillegges balanseført verdi av investeringen. Andel av resultat er basert på datterselskapets resultat etter skatt med fradrag for interne gevinst og eventuelle avskrivninger på merverdi.

Ved innarbeidelse av resultat og balanse for andeler i datterselskap omarbeides regnskapene der dette er nødvendig for å sikre konsistens med regnskapsprinsipper benyttet av morselskapet.

Finansielle eiendeler

Klassifikasjon og måling av finansielle eiendeler

Finansielle eiendeler klassifiseres i en av de etterfølgende kategorier;

- til virkelig verdi over resultatet etter virkelig verdi opsjonen
- investeringer som holdes til forfall
- utlån og fordringer

Definisjon av virkelig verdi

Virkelig verdi er det beløp en eiendel kan omsettes for eller en forpliktelse gjøres opp med i en transaksjon på armelengdes avstand mellom velinformerte og uavhengige parter. For finansielle eiendeler som er notert på børs eller annen regulert markedspllass hvor det skjer regelmessige handler, settes virkelig verdi til kjøpskurs på siste handelsdag frem til og med balansedagen, og for en eiendel som skal anskaffes eller en forpliktelse som innehas, salgskurs.

Verdifall på og tapsutsatte finansielle eiendeler

For finansielle eiendeler som ikke er regnskapsført til virkelig verdi vurderes det om det finnes objektive indikasjoner på at en finansiell eiendel eller en gruppe av finansielle eiendeler har falt i verdi. Dersom det foreligger objektive indikasjoner på at et tap ved verdifall, har påløpt, reduseres eiendelens balanseførte verdi. Tapsbeløpet innregnes i resultatet.

Investeringer som holdes til forfall

Finansielle eiendeler med faste eller bestembare kontantstrømmer og bestemt innløsningsdato hvor pensjonskassen har intensjon om og evne til å holde investeringen til forfall, er klassifisert som investeringer holdt til forfall.

Bergen kommunale pensjonskasse har obligasjoner som holdes til forfall. Disse vurderes til amortisert kost ved bruk av effektiv rentemetode. Over-/underkurs ved anskaffelsen amortiseres over obligasjonens gjenværende løpetid. Gevinst/tap ved uttrekning er ført som realisert gevinst og tap på investeringer.

Finansielle derivater

Et finansielt derivat er en kontrakt som har alle de tre følgende kjennetegn:

Derivatets verdi endres som reaksjon på endringer i en nærmere angitt rentesats, pris på finansielle instrumenter, råvarepris, valutakurs, en indeks for priser eller satser, kredittverdighet eller kredittindeks, eller en annen variabel (ofte kalt underliggende). Det kreves ingen innledende nettoinvestering eller en innledende nettoinvestering som er mindre enn det som ville kreves for andre typer kontrakter som forventes å ha en tilsvarende reaksjon på endringer i markedsfaktorer. Det skal gjøres opp på et framtidig tidspunkt.

Utlån og fordringer

Finansielle eiendeler med faste eller bestembare kontantstrømmer som ikke er notert i et aktivt marked, er klassifisert som utlån og fordringer, med unntak av instrumenter som pensjonskassen har klassifisert til virkelig verdi over resultatet, eller tilgjengelig for salg. Finansielle eiendeler klassifisert som lån og fordringer skal etter førstegangsinnregning måles til amortisert kost ved hjelp av en effektiv rentemetode.

Nedskrivning gjennomføres dersom det foreligger objektive indikasjoner på verdifall. Eksempler på objektive indikasjoner er:

- Vesentlige finansielle problemer hos debitor
- Betalingsmislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd
- Innvilget utsettelse av betaling eller ny kreditt til betaling av termin

Pensjonskassen har boliglån og pantelån som klassifiseres som utlån og fordringer målt til amortisert kost. Pensjonskassen yter pantelån til sine medlemmer med markedsbaserte flytende renter. Det er ikke forventet tap på porteføljen.

Valutaomregning av transaksjoner i utenlandsk valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til kurset på transaksjonstidspunktet. Markedsverdi for finansielle eiendeler og pengeposter i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ved å benytte balansedagens kurs.

Valutarisiko knyttet til utenlandske eiendeler er søkt redusert med terminkontrakter som verdiberegnes etter balansedagens terminkurs.

Forvaltning av kollektiv- og selskapsporteføljen

Pensjonskassen har felles forvaltning av selskaps- og kollektivporteføljen. Avkastningen fordeler seg mellom porteføljene etter samme brøk som egenkapitalen (innskutt og opptjent) i forhold til sum egenkapital og forpliktelser (premiereserve, administrasjonsreserve, kursreguleringsfond, erstatningsreserve, risikoutjevningsfond og premiefond) før disponering av overskudd.

Fordelingen for 2015 og 2014 er slik:

	2015		2014	
	resultat	balanse	resultat	balanse
Selskapsportefølje	8,00 %	8,38 %	8,57 %	9,45 %
Kollektivportefølje	92,00 %	91,62 %	91,43 %	90,55 %

Fordringer

Premiefordringer og andre fordringer er balanseført til pålydende. Fordringene er vurdert til ikke å være tapsutsatt.

Forsikringstekniske avsetninger

Avsetning til premiereserve

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter opptjent på beregningstidspunktet. Beregningen foretas av pensjonskassens aktuar.

Avsetning for IBNR (Incurred but not reported) / RBNS (Reported but not settled)

IBNR er påløpte, men ikke rapporterte erstatninger, mens RBNS er rapporterte, men ikke oppgjorte erstatninger.

Avsetning for administrasjonsreserve

Administrasjonsreserven er ment til å dekke administrasjonskostnader i pensjonskassens restlevetid dersom kassen skulle avvikles.

Avsetning til premiefond

Premiefondet inneholder forskuddsbetalte premier i henhold til skatteloven. I tillegg inneholder fondet overskuddsmidler som er tilført ordningen. Premiefondet kan benyttes til dekning av fremtidig premie.

Tilleggsavsetninger

Tilleggsavsetninger kan benyttes til å dekke rentegarantien i år der den faktiske avkastningen faller under grunnlagsrenten. Beløp som kan inntektsføres fra tilleggsavsetningene for ett år er begrenset til ett års garantert rente av premiereserven.

Risikoutjevningsfond

Dersom risikoresultatet er positivt, kan inntil 50 % av dette avsettes til risikoutjevningsfondet. Dette fondet kan i senere år benyttes til dekning av negativt risikoresultat. Risikoutjevningsfond vil være en del av selskapets egenkapital.

Premieinntekter

Brutto premie inntektsføres med de beløp som forfaller i året. Avgitt gjenforsikring fremkommer som egen linje i resultatregnskapet. Periodisering av opptjent premie ivaretas ved avsetning til premiereserve i forsikringsfondet.

Finansinntekter, finanskostnader og kursreguleringsfond

Inntekter og kostnader knyttet til finansielle eiendeler inneholder både realiserte poster og urealiserte verdiendringer. Netto inntekter fra investeringer fordeles mellom investeringer i kollektivporteføljen og investeringer i selskapsporteføljen i forhold til gjennomsnittlig forvaltet kapital igjennom året. Økning (reduksjon) i urealiserte kursgevinster på verdier knyttet til investeringer i kollektivporteføljen avsettes til (inntektsføres fra) kursreguleringsfond.

Kursreguleringsfondets eventuelle balanseførte verdi vil tilsvare urealiserte gevinster på finansielle eiendeler tilknyttet kollektivporteføljen.

Skatt

Skattekostnadene i resultatregnskapet består av alminnelig inntektsskatt og formueskatt. Skattekostnad knyttet til alminnelig inntektsskatt består av betalbar skatt og årets endring i balanseført utsatt skatt/skattefordel. Betalbar skatt beregnes som 27 % av årets skattemessige resultat. Utsatt skatt/skattefordel beregnes på grunnlag av midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessig verdi og skattemessig verdi, samt skattevirkninger av underskudd til fremføring. Verdiene av utsatt skattefordel er ikke regnskapsført, men vil bli balanseført dersom fremtidig skattepliktig inntekt sannsynliggjør en utnyttelse.

Flytting

Tilgang og avgang (flytting) resultatføres. Ved flytting får den forsikrede med seg sin andel av premiereserven, premiefond og eventuelle tilleggsavsetninger samt andel av kursreguleringsfondet.

Pensjonsforpliktelser egne ansatte

Pensjonskassens ansatte omfattes av pensjonskassens kollektive pensjonsordning på lik linje med andre medlemmer. Pensjonsordning gir en definert ytelse på 66 % av slutt lønn i henhold til tariffavtalen i kommunal sektor. Årets pensjonskostnad tilsvarer betalt arbeidsgiverpremie, korrigert for estimert endring i forpliktelse med fradrag for den tilordnede andel av BKPs totale forsikringsfond, beregnet etter Norsk regnskaps for pensjonskostnader. I den påløpte forpliktelsen inngår fremtidige AFP – ytelser.

Pensjonskassen har i 2015 innarbeidet overgang fra NRS 6 pensjonskostnader til IAS 19 (internasjonale regnskapsstandard for ytelser til ansatte) og god regnskapsskikk. Virkningen av overgang fra NRS - til IAS 19 beregning er ført direkte mot opptjent egenkapital i 2015.

Note 1 – Beskrivelse av pensjonsordningene

Pensjonsordningen er en offentlig kollektiv pensjonsordning som følger forsikringsvilkårene og vedtekter for offentlige tjenestepensjonsordninger (TPO) avtalt i Hovedtariffavtalen i kommunal sektor. Ordningen er ytelsesbasert og er uten investeringsvalg.

Bergen kommunale pensjonskasse yter kollektiv pensjonsordning for Bergen kommune og tilknyttede selskaper og etater. Ordningen omfatter alle ansatte i Bergen kommune som fyller minstekrav for medlemskap med unntak av lærere og helsepersonell. Ved utgangen av 2015 var det totalt 54 791 medlemmer i pensjonsordningen. Pensjonspremien betales av sponsor og av de ansatte. Den ansattes andel er 2 % av lønnsgrunnlaget. Det er i 2015 utbetalt NOK 396 mill. i pensjoner.

Oversikt medlemmer

År	Aktive	Oppsatte med rett	Oppsatte uten rett	Uføre-pensjon	Andre pensjons-mottakere *	Totalt
2015	15 331	7 661	23 108	2 040	6 651	54 791
2014	15 112	7 590	21 390	2 258	6 001	52 351
2013	14 934	7 052	18 891	2 237	5 578	48 692
2012	12 000	6 904	18 472	2 312	5 336	45 024

Premiereserve NOK mill.

År	Aktive	Oppsatte med rett	Oppsatte uten rett	Uføre-pensjon	Andre pensjons-mottakere *	Totalt
2015	3 738	1 271	98	1 532	3 629	10 268
2014	3 561	1 292	87	1 769	3 163	9 872
2013	3 366	1 185	70	1 671	2 848	9 140
2012	3 204	1 084	57	1 633	2 296	9 274

* Andre pensjonsmottakere: Alderspension, AFP og etterlattepension.

Note 2 – Endring i forsikringsforpliktelser

	Premie-reserve	Admin.-reserve	Tilleggs-avsetninger	Premie-fond	Erstatn.-reserve	Kursreg.-fond	Sum
Inngående balanse 1.1.	9 871 463 353	246 786 584	593 469 154	522 718 855	112 863 861	659 972 686	12 007 274 493
Resultatførte endringer i forpliktelser							
Netto resultatførte avsetninger	120 518 195	28 904 521	59 797 745		12 136 138	-59 788 839	161 567 760
Overskudd på avkastningsresultatet			124 422 035	11 443 607			135 874 548
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	295 000 000		0	138 556 393			433 556 393
Annen tilordning av overskudd				-			0
Tilbakeført ikke forsikringsbare yteler 2015			10 000 000				10 000 000
Sum resultatførte endringer	415 518 195	28 904 521	184 219 780	160 000 000	12 136 138	-59 788 839	740 998 701

	Premie-reserve	Admin.-reserve	Tilleggsav-setninger	Premie-fond	Erstatn.-reserve	Kursreg.-fond	Sum
Ikke resultatførte endringer i forpliktelser							
Overføringer mellom fond	-			-94 041 415			-94 041 415
Overføringer til/fra pensjonsforetaket	-			-			
Sum ikke resultatførte endringer	0	0	0	-94 041 415	0	0	-94 041 415
Utgående balanse	10 286 981 548	275 691 105	777 688 934	588 677 440	124 999 999	600 183 847	12 654 222 873

Virkningen av endringer i forutsetninger for forsikringsteknisk beregningsgrunnlag

Reduseres dødelighet med 10 % vil den totale netto premiereserven i pensjonskassen øke med 2,17 %. Øker antall nye uføretillfeller med 20 %, vil den totale netto premiereserven i pensjonskassen øke med 0,94 %.

Det at dødeligheten reduseres med 10 % betyr at en nyfødt vil leve ca. 1 år lengre enn i dag, og en 67 åring vil leve ca. 0,8 år lengre enn i dag.

Note 3 – Forsikringsforpliktelser

Bergen kommunale pensjonskasse yter kollektiv pensjonsforsikring for Bergen kommune og tilknyttede selskaper og etater. Bokført premiereserve, administrasjonsreserve, tilleggsavsetninger, kursreguleringsfond, erstatningsavsetninger, premiefond og teknisk regnskap gjelder i sin helhet pensjonsordninger for Bergen kommune.

Spesifikasjon av premiefond

	2015	2014	2013	2012	2011
Premiefond pr. 1.1	522 718 855	417 560 560	430 144 711	517 546 139	471 177 946
Avsetning til premiefond	160 000 000	299 287 499	128 952 000	0	36 798 594
Renter til premiefond	15 002 031	12 526 816	12 904 340	15 526 384	14 135 339
Bruk av premiefond	-109 043 446	-206 656 020	-154 440 491	-102 927 812	-4 565 740
Premiefond pr. 31.12.	588 677 440	522 718 855	417 560 560	430 144 711	517 546 139

Årets premie	744 422 125	932 600 190	706 484 646	828 316 737	683 817 160
Premiefondet i % av årlig premie	79.1	56.0	59.1	51.9	75.7

Resultatanalyse

Analysen gjelder i sin helhet følgende:

Hovedbransje : Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner o.l.

Delbransje : Ytelsesbaserte pensjonsordninger uten investeringsvalg

	2015	2014
Renteresultat [Avkastningsresultat]	135 874 548	448 625 858
Risikoresultat	433 556 393	54 889 901
Administrasjonsresultat	8 103 121	5 917 914
Fortjenesteelement for risiko	0	
Vederlag for rentegaranti	10 000 000	14 500 000
Sum resultatelementer	<u>587 534 062</u>	<u>523 933 673</u>
Til/fra kursreguleringsfond	59 788 838	-220 761 073
Resultat til fordeling	647 322 900	303 172 600
Til/fra tilleggsavsetninger	-184 219 780	-65 000 000
Tilført premiefond / kundene	-150 000 000	-299 287 499
Tilført premiereserven / kundene	-295 000 000	
Resultat av teknisk regnskap	<u>18 103 120</u>	<u>-61 114 899</u>

Flytting av pensjonsordninger

Det har ikke vært tilgang eller avgang i årene 2014-2015.

Note 4 – Kapitalavkastning

	2015	2014	2013	2012	2011
Verdijustert totalavkastning, kollektiv	3,3 %	6,5 %	8,9 %	7,3 %	1,8 %
Bokført avkastning kollektiv	3,8 %	4,5 %	4,8 %	7,3 %	1,8 %
Avkastning selskapsportefølje	3,6 %	6,3 %	4,2 %	5,7 %	0,9 %

Avkastning er beregnet etter Modifisert Dietz metode.

	2015	Indeks	2014
Aksjer Norge	-2,0 %	5,9 %	5,12 %
Aksjer utland	15,6 %	15,4%	20,4 %
HFO obligasjoner norske	-0,9 %	1,5 %	3,6 %
HFO obligasjoner globale	-1,0 %	-0,2 %	5,4 %

Note 5 – Finansielle instrumenter målt til virkelig verdi

De finansielle instrumentene er klassifisert i 3 ulike nivåer/klasser:

Nivå 1: Noterte priser i aktive markeder for identiske eiendeler eller forpliktelser.

Nivå 2: Andre data enn de noterte prisene som inngår i nivå 1, som er observerbare for eiendelen eller forpliktelsen enten direkte eller indirekte (det vil si avledet av priser).

Nivå 3: Verdsettelsen av eiendelen bygger ikke eller i liten grad på observerbare markedsdata.

	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Aksjer og andeler	495 795 870	2 647 574 548	686 114 361	3 829 484 779
Obligasjoner og andre verdipapir	1 244 230 408	2 671 097 159	2 608 441 320	6 523 768 887
Utlån og fordringer		145 823 329		145 823 329
Sum	1 740 026 278	5 464 495 036	3 294 555 681	10 499 076 995

Børsnoterte obligasjoner og børsnoterte aksjer er plassert i nivå 1. Obligasjoner som handles i Alternative Bond Market (ABM) er plassert i nivå 2. Det er også fondsandeler, både aksjefond og obligasjonsfond. Unoterte aksjer, unoterte obligasjoner, samt private equity er plassert i nivå 3. Private equity fonds verdsettes basert på de verdier som rapporteres fra fondene. For de tilfeller hvor BKP ikke har mottatt oppdatert verdurdering innen regnskapsavleggelse, legges siste mottatte verdurdering til grunn.

For direkte investeringer i unoterte selskaper, baseres verdsettelsen enten på nylig foretatte transaksjoner eller ved å sammenligne nøkkeltall med tilsvarende børsnoterte selskap.

For investeringer der BKP deltar som medinvestor sammen med ledende investorer, som gjennomfører verdurdering, vil denne verdien legges til grunn.

Note 6 – Finansielle risiko knyttet til finansielle instrumenter

Kreditrisiko: Med kreditrisiko menes risiko for tap som følge av debtors manglende evne eller vilje til å gjøre opp sine forpliktelser. Forvaltningsinstruksen gir rammer for investeringer i rentebærende papirer. Disse sikrer at det er tilstrekkelig spredning av risiko mot enkelte utstedere og risikoklasser. Ved utgangen av 2015 er fordelingen av rentebærende papirer slik.

Kategori	Andel
Stats og statsgaranterte	0,26 %
Obligasjoner med fortrinnsrett	16,81 %
Senior bank gjeld og kommuneobligasjoner	44,33 %
Sub-ordinerte bankobligasjoner	23,43 %
Industriobligasjoner	15,16 %
Sum	100,00 %

Likviditetsrisiko: Med dette menes risiko for at selskapet ikke har likviditet til å møte sine betalingsforpliktelser. Denne risiko anses som svært liten. Forvaltningsinstruksen spesifiserer rammer for allokering som sikrer god likviditet.

Markedsrisiko: Markedsrisiko er risiko for tap som følge av prisendringer i finansmarkedene. En renteøkning kan føre til fall i obligasjonsverdiene. I BKP er denne risikoen liten, da durasjonen i omløpsporteføljen ved utgangen av 2015 var 0,43 år. Generelle fall i aksjeverdiene inntreffer fra tid til annen, og da er det ofte tett korrelasjon mellom de ulike aksjemarkedene. Aksjeandelen i BKP var 20,6 % ved utgangen av 2015.

BKP gjennomfører regelmessige stresstester, og resultatene av disse viser at BKP sin bufferkapitalutnyttelse er godt innenfor Finanstilsynets grenser på 200 % for Stresstest I og 150 % for stresstest II.

Risikoindikator	Resultat
Stresstest 1	130 %
Stresstest 2	83 %
VaR 31.12.2015 (95% konf. Intervall)	-3,10 %
Aksjeandel 31.12.2015	20,60 %
Andel av portefølje valutaeksponert	12,41 %

Note 7 – Aksjer og andeler

Regnskapslinje	Selskapsportefølje	Kollektiv portefølje	Sum
Balanse			
Aksjer og andeler	320 910 825	3 508 573 954	3 829 484 779
Spesifikasjon			
Aksjefond	191 781 970	2 096 785 690	2 288 567 660
Aksjer	44 880 885	490 690 532	535 571 417
Private equity andeler	18 230 916	199 321 776	217 552 692
Hedgefond	35 604 593	389 271 222	424 875 815
Aksjer og andeler i eiendomsfond	30 412 461	332 504 733	362 917 194
Totalt	320 910 825	3 508 573 954	3 829 484 779

Andel børsnoterte aksjer og aksjefond av balanseført verdi som er børsnoterte verdipapirer utgjør 88,25%.

Norske aksjefond	Antall	Ansk.kost	Virkelig verdi
Fondsfinans Spar	10 083	50 372 779	74 077 637
Nordea Norge Verdi	12 858	77 250 524	101 254 708
Pareto Aksje Norge	33 736	139 531 709	168 767 155
Sum norske aksjefond	56 677	267 155 012	344 099 500
Utenlandske aksjefond	Antall	Ansk.kost	Virkelig verdi
Carnegie Worldwide II	28 129	101 955 891	238 472 458
Danske Invest Global Emerging Markets	245 136	105 344 866	136 003 863
DnB Nor Global Etisk [V]	2 318 553	288 402 023	509 251 197
DnB Nor Nordic Technology	170 776	52 356 830	158 480 222
Egerton Eq. Fund	690 082	80 007 558	86 391 349
Holberg Global Trend	318 804	30 000 000	67 372 931
Holberg Norden	508 414	96 824 233	172 449 408
Holberg Triton	100 240	10 024 031	10 645 581
KLP aksjeAsia indeks II	23 544	25 176 727	24 767 244
Nordea Stabile Aksjer Global	193 142	254 802 319	404 226 917
Vanguard Global Stock Index FU	740 426	110 066 234	136 406 990
Sum utenlandske aksjefond	1 154 960 713	1 944 468 160	
Sum aksjefond, norske og utenlandske	1 422 115 725	2 288 567 660	

Aksjer, norske	Antall	Ansk.kost	Virkelig verdi
Austevoll Seafood ASA	100 000	5 160 300	5 400 000
Bro Tu Holding AS	1 345	1 348 363	1 331 550
Bro Tu Holding AS - ansvarlig lån	1	2 152 000	2 555 500
CreaCon International Holding	3 293 517	11 244 000	4 380 378
DNB	100 000	10 819 105	10 980 000
Dolphin Group ASA	500 000	3 700 000	1
Elecromagnetic Geoservic	269 000	4 620 272	91 460
EZ Systems AS A-aksjer	480 722	10 510 714	4 807 220
FUZZ Filmfondet	1	2 000 000	2 000 000
Gjensidige Forsikring ASA	250 000	16 454 456	35 525 000
Grieg Seafood	200 000	5 675 609	6 200 000
Helgeland Sparebank Gr.fond	400 000	21 801 005	23 600 000
Holberg Eeg AS	750	1 052 526	748 500
Høegh Lng Holding LTD	45 000	5 490 000	4 241 250
Kid ASA	160 000	4 885 564	4 880 000
Kongsberg Automotive Holding ASA	1 000 000	5 231 881	6 230 000
LIONERO AS	4 158 760	0	20 794
NEL	665 000	2 460 500	3 192 000
Norsk Hydro ASA	746 800	20 166 052	24 741 484
Norsun AS	500 000 000	5 000 000	15 000 000
North Energy ASA	273 500	3 312 500	281 705
NRC Group	33 654	9 653 120	1 884 624
Ocean Yield ASA	200 000	8 827 620	13 700 000
Odfjell ASA	148 700	5 491 261	4 208 210
Odfjell ASA B-aksjer	250 000	9 819 600	6 625 000
Oslo Børs Holding ASA	50 000	4 368 519	4 375 000
PCI Biotech Holding ASA	350 000	3 482 964	1 400 000
Petroleum Geo-Services	100 000	9 502 968	3 635 000
Photocure ASA	370 000	12 625 200	15 503 000
Protector Forsikring	37 500	2 818 125	2 765 625
Q-Free ASA	409 470	7 892 310	3 992 333
RenoNorden	100 000	4 527 506	3 450 000
Sandnes Sparebank Gr.fond	168 560	14 934 554	11 504 220
Scanship Holding	2 000 000	6 400 000	2 080 000
Seagarden ASA	4 644 540	11 701 540	464 454
Sea-Hawk Navigation AS	82 309	9 299 901	4 526 995
Selvaag Bolig AS	100 000	2 383 137	2 750 000
Sevan Drilling	1 000 000	5 043 914	490 000
Sevan Drilling LTD	50 000	265 469	174 000
Skandiabanken	100 000	4 600 000	4 890 000
Songa Offshore SE	1 462 540	1 462 540	1 433 289
Sparebank 1 Nord-Norge Gr.fond	1 000 000	37 120 075	36 700 000
SpareBank 1 SMN Gr.fond	750 000	41 435 929	37 875 000
SpareBank1 SR-Bank ASA	382 000	21 281 266	15 012 600
Sparebanken Møre gr.fond	210 000	41 728 952	39 480 000
Sparebanken Sør	46 880	8 737 120	6 469 440
Sparebanken Vest Gr.fond	2 273 492	86 338 141	79 137 376
Sparebanken Øst Gr.fond	200 000	10 283 025	9 520 000
Statoil ASA	180 000	25 154 704	22 266 000
Storebrand ASA	200 000	6 897 177	6 990 000
Vardia Insurance Group ASA	365 129	4 319 838	595 160
Voss Veksel- og Landsmandsbank ASA	27 000	3 245 480	3 240 000
WEIFA ASA	1 000 000	1 600 000	940 000
Yara International	40 000	13 864 866	15 316 000
Sum norske aksjer	530 976 170	580 192 665	519 600 167

Note 7 forts. – Aksjer og andeler

Aksjer, ikke norske	Antall	Ansk.kost	Virkelig verdi
Archer Limited	100 000	15 844 664	620 000
BW Offshore Limited	500 000	6 882 411	1 285 000
Odfjell Drilling Ltd.	175 000	7 350 000	866 250
Questerre Energy Corporation	500 000	9 553 354	590 000
Subsea 7 S.A	200 000	24 928 422	12 610 000
Sum ikke norske aksjer	1 475 000	64 558 851	15 971 250
Sum aksjer, norske og utenlandske	532 451 170		535 571 417

	Antall	Ansk.kost	Markedsverdi
Borea Opportunity II AS A-aksjer	11 250	11 250 000	3 240 000
Cubera IV IS Orkla Finans Private Equity II IS	2	1 521 669	1 093 715
Cubera V A IS	6	838 311	838 317
DnB NOR Private Equity II (IS) AS	80 718 082	61 518 082	93 721 765
DNB Private Equity III IS	11 698 960	8 398 960	9 350 417
Global Aktiv Invest AS ordinære	24 382	23 431 102	19 980 074
Icon Capital III AS A-Aksje	36 364	10 000 000	6 144 545
Icon Capital IV AS	1	6 511 680	6 511 680
Nordea Private Equity II	1	1 973 485	15 374 282
Nordea Private Equity III	1	4 772 179	19 791 324
Pareto Private Equity II Inst AS - A-aksjer	100	(534 521)	100 000
Pareto Private Equity II IS	9 990 004	4 644 000	6 107 418
Storebrand Internasjonal Private Equity VI	6 850 015	5 582 562	14 936 632
Storebrand International Private Equity VII Ltd.B-	8 970 275	8 700 421	20 362 524
Sum private equity	148 607 929		217 552 692

Hedgefond	Antall	Ansk.kost	Markedsverdi
AKO Fund Limited L/S class C3	39 517	100 080 164	107 737 007
Borea Global Equities	24 534	37 552 194	60 847 804
Egerton European Dollar Fund Ltd (Est)	1 280 820	100 000 000	119 843 484
Lansdowne DM L/S USD Non-Rest.	8 323	50 000 000	50 706 499
Nordic Alpha Plc. B-Glass	131 171	20 271 823	36 318 632
Sector Global Investments Fund	19 784	15 613 195	9 010 808
Sector Healthcare Fund ClassA	26 238	20 203 483	40 147 611
Sector Spesit I Fund Class A USD	1 913	1 335 316	263 960
Sum hegdefond	345 056 175		424 875 815

Eiendomsfond	Antall	Ansk.kost	Markedsverdi
Aberdeen Eiendomsfond Asia ASA	2 354 726	23 351 692	8 453 466
Aberdeen Eiendomsfond Norge I AS	2 145 927	1 241 514	1 252 363
Aberdeen Eiendomsfond Norge I IS	212	119 896 236	123 978 737
DNB Scandinavian Propfund 1 KS	500 000	50 250 000	62 874 499
DNB Scandinavian PropFund 3 KS	400 000	40 000 000	49 571 182
Storebrand Eiendomsfond Norge KS	58 155 694	57 882 741	63 971 263
Hasle Linje	99	52 815 694	52 815 694
Sum eiendomsfond	63 556 658	345 437 877	362 917 194

Note 8 – Investeringer som holdes til forfall

Regnskapslinje	Selskaps portefølje		Kollektiv portefølje	
	31.12.2015	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2014
Balanse				
Investeringer som holdes til forfall	198 421 759	259 091 086	2 169 379 663	2 482 613 525
Spesifikasjon				
Kostpris obligasjoner som holdes til forfall	193 432 691	252 636 156	2 114 833 312	2 420 762 315
Amortisering obligasjoner som holdes til forfall	542 697	344 986	5 933 396	3 305 658
Påløpte renter obligasjoner som holdes til forfall	4 446 372	6 109 944	48 612 955	58 545 551
Totalt	198 421 759	259 091 086	2 169 379 663	2 482 613 524
Balanse				
Investeringer som holdes til forfall	Pålydende	Virkelig verdi	Ansk.kost	
Bank-finans- og kredittforetak	1 344 000 000	1 478 897 092	1 336 462 900	
Kommuner og fylkeskommuner	394 806 000	450 177 939	391 610 413	
Statsforetak	10 000 000	10 261 582	10 360 000	
Statspapirer	20 000 000	20 982 000	19 780 000	
Industri	546 500 000	606 332 522	550 052 690	
Totalt	2 315 305 999	2 566 651 135	2 308 266 003	

Note 9 – Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning

Regnskapslinje	Selskapsportefølje	Kollektiv portefølje	Sum
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	546 691 833	5 977 077 054	6 523 768 887
Spesifikasjon			
Norske obligasjoner	453 686 563	4 960 234 240	5 413 920 803
Påløpte rente obligasjoner, rentefond	1 715 970	18 761 002	20 476 972
Rentefond	91 289 299	998 081 814	1 089 371 113
Totalt	546 691 833	5 977 077 054	6 523 768 887

Denne porteføljen består av obligasjoner som ikke er klassifisert som hold til forfall, samt rentefond. Investeringene vurderes til virkelig verdi ved bruk av noterte markedsverdier. Påløpte renter knyttet til obligasjonene inngår i virkelig verdi verdien på balansetidspunktet. I spesifikasjonen under er påløpte renter presentert som en samlet post.

Obligasjoner	Pålydende	Virkelig verdi	
Bank-finans- og kredittforetak	4 617 300 000	4 521 480 586	
Industri	1 067 029 559	892 430 217	
Påløpte renter		20 476 972	
Totalt	5 684 329 559	5 413 910 803	
Rentefond	Antall	Ansk.kost	Virkelig verdi
Alfred Berg Likviditet	367 614	31 051 188	31 242 337
Alfred Berg Pengemarked	252 125	26 142 776	26 587 785
BlueBay Global High Yield Bond	147 599	150 967 642	156 685 778
BlueBay Total Ret. Credit Found	97 862	100 519 267	95 735 764
Borea European credit	4 440	5 000 000	4 924 124
Loomis Sust Global Corp NOK	1 365 126	150 000 000	147 952 312
PIMCO Global Investment Grade Credit	2 589 130	300 232 255	325 531 360
Templeton Global Bond Fund	30 436 402	300 705 942	300 711 653
Totalt	1 064 619 071	1 089 371 113	

Note 10 – Betingede forpliktelser

Bergen kommunale pensjonskasse har følgende ikke balanseførte forpliktelser knyttet til kommittert, men ikke innbetalt kapital på private equity investeringer.

Investering	Valuta	Kommittert	Innbetalt	Kommittert ikke innbetalt	Rest i NOK
Borea Opportunity II	NOK	25 000 000	14 294 351	10 705 649	10 705 649
Nordea private equity II	EUR	3 200 000	3 200 000	0	0
Nordea private equity III	EUR	3 200 000	3 200 000	0	0
Cubera V A IS (Vilfredo)	EUR	625 000	436 513	188 487	1 579 992
DNB Private equity II	NOK	100 000 000	80 718 082	19 281 918	19 281 918
DNB Private equity III	NOK	30 000 000	12 115 428	17 884 572	17 884 572
Storebrand int Priva equity VI	NOK	25 000 000	20 000 000	5 000 000	5 000 000
Storebrand int Priva equity VII	NOK	25 000 000	21 250 000	3 750 000	3 750 000
Cubera IV IS	NOK	1 215 887	1 058 209	157 678	195 840
Totalt				58 397 971	

Note 11 – Utlån til medlemmer

BKP yter lån til medlemmer og pensjonister. Lån inntil NOK 2.000.000 kan gis mot første prioritets pant og innenfor 60 % av lånetakst. Til innskudd i borettslag kan det gis inntil NOK 750.000 mot kommunal garanti.

	2015		2014	
	ANTALL	RESTGJELD	ANTALL	RESTGJELD
Pantelån m pant i bolig	131	50 693 039	141	71 439 051
Lån til innskudd i borettslag	17	4 397 678	24	7 128 369
Påløpte renter		100 840		163 223
	148	55 191 557	165	78 730 643

Note 12 – Andre forpliktelser

	2015		2014	
	mor	konsern	mor	konsern
Skyldig skattetrekke	11 109 922	11 109 922	9 612 835	9 612 835
Skyldig arbeidsgiveravgift	376 004	376 004	421 071	421 071
Skyldige feriepenger inkl. agra	959 498	959 498	880 713	880 713
Skyldig merverdiavgift	484 245	484 245	501 570	501 570
Annен kortsiktig gjeld	849 921	9 573 091	474 262	7 364 443
Sum forpliktelser	13 779 590	22 502 760	11 890 451	18 780 632
 Påløpte kostnader / forskuddsbetalte inntekter	 12 626	 12 626	 48 472 507	 48 472 507
Sum andre påløpte kostnader	12 626	12 626	48 472 507	48 472 507

Note 13 – Investeringseiendom

Bergen kommunale pensjonskasse har ikke eierbenyttet eiendommer. Alle eiendommene som Bergen kommunale pensjonskasse eier er utleid.

Eiendommene er bokført til virkelig verdi i henhold til årsregnskapsforskriften § 3-4 og IAS 40. Verdsettelsen av investeringseiendommene til Bergen kommunale pensjonskasse er gjort av Kyte Næringsmegling AS. Kyte Næringsmegling AS er blant de største næringsmeglerne i Bergen og anses å ha god faglig kvalifikasjon til å kunne verdsette eiendommene. Verdsettelsen er gjort ved å beregne et driftsresultat eksklusiv avskrivninger. Dette er så sammenholdt med et beregnet avkastningskrav på eiendommene. Avkastningskravet vil variere avhengig av resterende leietid på leieavtalene, byggets funksjon og forventet framtidsutsikter for utleie.

Bergen kommunale pensjonskasse har også investert i ulike eiendomsfond og kommandittselskaper. Disse er klassifisert som investeringseiendommer i Bergen kommunale pensjonskasse.

	Inngående balanse	Tilgang/ avgang i året	Resultatført verdiregulering i året	Utgående balanse
Markeveien 7	254 696 970	397 800	32 942 374	288 037 144
Engen Kino	79 470 614	0	7 738 248	87 208 862
Sum	334 167 584	397 800	40 680 622	375 246 006

Eiendom datterselskap

Grønland 36 AS	248 064 134	0	19 935 866	268 000 000
Aksum AS/ Aksum eiendomsinvest KS	296 398 759	19 758 935		316 157 694
Sum datterselskap	544 462 893	19 758 935	19 935 866	584 157 694
SUM investeringseiendom konsern	878 630 477	20 156 735	60 616 488	959 403 700

I selskapsregnskapet til pensjonskassen er investeringseiendommene i datterselskapene Grønland 36 og Aksum klassifisert som en investering i datterselskap. I konsernregnskapet er disse investeringene klassifisert som investering i investeringseiendommer.

Note 14 – Aksjer i datterselskaper

Pensjonskassen innregner investeringer i datterselskapet etter egenkapitalmetoden.

Selskapets navn	Kontor-adr.	Eier- /andel	EK ved anskaffelse	Bokf. Verdi 31.12.14 Til	Til/avg	Resultatandel	Egen kap.- transaksjon	Bokført verdi 31.12.15
Grønland 36 AS	Bergen	100	43 000 000	238 743 069	-	29 537 720	-	268 280 789
Aksum AS/KS	Bergen	100	14 057 934	162 143 931	4 298 211	20 962 133	-	187 404 275
			57 057 934	400 887 000	4 298 211	50 499 853	-	455 685 064

Bokført verdi	Selskap	Kunde portf.
Aksjer og andeler i datterforetak	455 685 064	3 8 186 408

Note 15 – Ansvarlig lån til datterselskap

Regnskapslinje	Selskapsportefølje	Kollektiv portefølje	Sum
Ansvarlig lån til Aksum AS	10 858 378	118 716 536	129 574 914
Totalt	10 858 378	118 716 536	129 574 914

Lånet renteberegnes med en rentesats tilsvarende 10 års statsobligasjonsrente tillagt et tillegg på 1,5 %.

Note 16 – Andre kostnader

Kostnader til revisjon inkl mva.	2015	2014	2013
Lovpålagt revisjon	648 750	659 875	357 000
Skatterådgivning	234 287	85 000	161 000
Andre attestasjonstjenester	37 500	37 000	57 900
Totalt honorar til revisor	920 537	781 875	575 900

Note 17 – Transaksjoner med nærmiljøende parter

Som nærmiljøende parter regnes sponsorene, Grønland AS, Aksum Eiendomsinvest KS og Aksum AS. Transaksjoner med Bergen kommune består i hovedsak av premieinnbetaling til pensjonskassen. Forsikringsteknisk premie beregnes av aktuar og fastsettes av styret i samsvar med aktuars anbefaling. Forfalt brutto premie består av følgende:

	2015	2014
Medlemsinnskudd [2%]	95 954 763	92 804 732
Arbeidsgiver andel av premie og tilskudd [7,4% + 1,3%]	408 467 362	405 295 456
Rentegarantipremie	10 000 000	14 500 000
Reguleringspremie	230 000 000	420 000 000
	744 422 125	932 600 188

Note 18 – Lønn og pensjonskostnader egne ansatte

	2015	2014	2013
Gjennomsnittlig antall ansatte	13	12	12

Det er ingen ansatte i datterselskapene Grønland 36 AS og Aksum AS/KS.

Foretakets ansatte er omfattet av lov om obligatorisk tjenestepensjon. Etablert pensjonsordning oppfyller kravene fastsatt i denne loven. Endringer i årets pensjonsforpliktelser for egne ansatte inngår i årets administrasjonskostnader i samsvar med de prinsipper som er beskrevet innledningsvis under regnskapsprinsipper.

BKP har i 2015 endret regnskapsprinsipp for pensjonsforpliktelse for egne ansatte fra NRS til IAS 19. Balanseført forpliktelse er økt med kr 17.602.189 og ført direkte mot annen opptjent egenkapital.

Økonomiske forutsetninger	2015	2014
Diskonteringsrente	2,70 %	2,30 %
Lønnsvekst 2,75 % 2,50 %	2,50 %	2,75 %
G-regulering 2,50 % 2,25 %	2,25 %	2,50 %
Pensjonsregulering 1,73 % 1,48 %	1,48 %	1,73 %
Forventet avkastning	2,70 %	2,30 %
Sammensetning av årets pensjonskostnad	2015	2014
Nåverdi av årets opptjening	1 080 070	835 576
Administrasjonsomkostning	45 954	12 181
Arbeidsgiveravgift - Pensjonskostnad	158 769	119 534
Resultatført planendring inkl aga	-	-2 876 631
Resultatført pensjonskostnad inkl. aga og adm	1 284 793	-1 909 340
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	34 610 218	35 009 042
Pensjonsmidler	-26 703 614	-23 690 140
Netto forpliktelse før aga	7 906 604	11 318 902
Arbeidsgiveravgift	1 114 831	1 595 965
Brutto påløpt forpliktelse inkl. aga	35 725 049	36 605 007
Netto forpliktelse inkl. aga	9 021 435	12 914 867
Balanseført netto forpliktelse etter arb.avg.	9 021 435	12 914 867

Note 19 – Ytelser til ledende personer

Navn	lønn / honorar	Pensj-kostnader	natural ytelser	totalt
Styreonorar				
Woldseth Tor A.	157 295			157 295
Børve Vigdis	112 544			112 544
Hatlevik Hallgeir Utne	110 431			110 431
Teigen Ivar	112 544			112 544
Sunde Eva	112 544			112 544
Holst Leif	110 431			110 431
Hjortland Therese Christ	112 544			112 544
Østbø Bjørn	110 431			110 431
SUM	938 764	-	-	938 764
Daglig leder	1 662 433	177 310	4 392	1 844 135

Daglig leder er omfattet av pensjonsordningen på ordinære vilkår.

Det er ikke inngått avtaler om opsjoner. Det er heller ikke gitt forskuddsbetaler eller sikkerhetsstillelser til fordel for adm.dir eller noen av styrets medlemmer. Adm.dir har avtale om at det, under gitte vilkår, ytes etterlønn i seks måneder. Lån til styrets medlemmer og ansatte er gitt til ordinære medlemsbetingelser.

Note 20 – Kapitaldekning

(Beløp i NOK mill)

Beregningsgrunnlaget spesifisert etter risikovektet volum verdi	Grunnlag	Vektet verdi
0 %	31	0
10%	1 331	133
20 %	3 537	707
35 %	55	19
50 %	626	342
100%	8 131	7 593
150 %	201	302
Sum	13 912	9 096
Fradrag		478
Beregningsgrunnlag		8 618

Til fradrag fra vektet verdi kommer urealiserte gevinst fra jf. forskrift om minstekrav til kapitaldekning i forsikringsselskaper, pensjonskasser, innskuddspensjonsforetak og holdingselskap i forsikringskonsern § 6B c).

Kapitaldekning: 12,9 %

Ansvarlig kapital utgjør NOK 1 083 mill. og består av NOK 838 mill. i innskutt egenkapital og NOK 282 mill. i annen opptjent egenkapital. Til fradrag kommer urealiserte gevinst tilordnet selskapsporteføljen på NOK 37 mill.

Note 21 – Solvensmargin

	2015	2014
Solvensmarginkapital:	1 484	1 317
Solvensmarginkrav:	467	461
Solvensmarginprosent:	318 %	286 %

Solvensmarginkapitalen for 2015 fordeler seg slik:

Kjernekapital	1 044
Tilleggsavsetninger	778
Riskikontrollfond	101
Andre solvensmarginkapital	1 484

Note 22 – Skattefordel

Etter skatteoppregjøret 2014 hadde pensjonskassen et fremførbart underskudd på NOK 1,6 mrd. Utsatt skattefordel balanseføres dersom fremtidig skattepliktig inntekt sannsynliggjør en utnyttelse. Verdien av utsatt skattefordel i pensjonskassen er ikke regnskapsført. Utsatt skatt i datterselskapet Grønland AS bokføres i samsvar med NRS om resultatskatt. Utsatt skatt og utsatt skattefordel er presentert netto i balansen.

Skatteestimat til deltakerlignet selskap er resultatført lik andel av overskudd i 2014.

	mor	konsern
Skatt		
Estimat alminnelig inntekt andeler av deltakerlignet selskap	25 751 231	25 751 231
Skattemessig næringsinntekt sum	25 751 231	25 751 231
Betalbar skatt	6 952 832	6 952 832
Endring i utsatt skatt		2 750 829
Tilbakebetalt skatt	-1 811 002	-1 811 002
Estimert skattekostnad 2015	5 141 829	7 892 659

Note 23 – Reassuranse

BKP har tegnet reassuransekontrakt, Catastrophe Excess of loss. Denne dekker skader over NOK 5 mill pr. hendelse.

Bergen kommunale pensjonskasse
bjorn.eknes@bergenkp.org
Att: Bjørn Eknes

Bergen 7. mars 2016

Aktuarerklæring Bergen kommunale pensjonskasse 2015

Under henvisning til det fremlagte regnskapet for 2015 bekreftes det at de forsikringstekniske avsetninger er foretatt i samsvar med gjeldende beregningsgrunnlag.

For dødelighet og sivilstandselementer er benyttet det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget K2013 fastsatt av Finanstilsynet med utgangspunkt i en utredning fra Finans Norge. Dette beregningsgrunnlaget har en margin i startdødeligheten på 12 prosent.

For uførhet er det i 2015 benyttet et eget grunnlag, KFSU2015, basert på uføreerfaringene i årene 2011-2013 i pensjonskasser med KLP Forsikringsservice som aktuar. Som følge av at det nye uføregrunnlaget er svakere enn det som ble benyttet til og med 2014, og som følge av endrede uføreytelser i kjølvannet av pensjonsreformen, er det frigjort 420 mill. kroner i uførereserve.

Gjennomsnittlig grunnlagsrente per 31.12.2015 er 2.65 prosent. Dette er en vesentlig reduksjon siden 31.12.2014 da den var 2.87 prosent. Reduksjonen er i hovedsak finansiert ved at 295 mill. kroner av den frigjorte uførereserven er tilbakeført premiereserven gjennom delvis anvendelse av årets risikooverskudd forutsatt godkjennelse fra Finanstilsynet, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 3–15. I tillegg er opptjente rettigheter i 2015 reservert for med 2.0 prosent grunnlagsrente.

Som følge av en feil i uttreksrutinen hos systemleverandør mangler datagrunnlaget benyttet ved forsikringsteknisk oppgjør informasjon om løpende pensjoner tilknyttet den gamle folkevalgteordningen. Som følge av dette er det foretatt et anslag på avsetningen knyttet til disse medlemmene ved at premiereserven ved forrige årsskifte er opprettholdt. Dette antas å være til den sikre side ettersom reduksjonen i premiereserve som følge av kortere gjenstående levetid forventningsvis vil være høyere enn effekten av oppregulerte yteler i et år med historisk lav pensjonsregulering.

Med vennlig hilsen
For KLP Forsikringsservice AS

Arnfinn Osmundsvaag

Arnfinn Osmundsvaag
Ansvarshavende aktuar

Til styret i Bergen Kommunale Pensjonskasse

REVISORS BERETNING

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Bergen Kommunale Pensjonskasse som består av selskapsregnskap, som viser et totalresultat på kr 53.944.575, og konsernregnskap, som viser et totalresultat på kr 53.944.575. Selskapsregnskapet og konsernregnskapet består av balanse per 31. desember 2015, og resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne dato, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisionsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningsene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettviseende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettvisende bilde av selskapet og konsernet Bergen Kommunale Pensjonskasses finansielle stilling per 31. desember 2015 og av deres resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne dato i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Deloitte.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

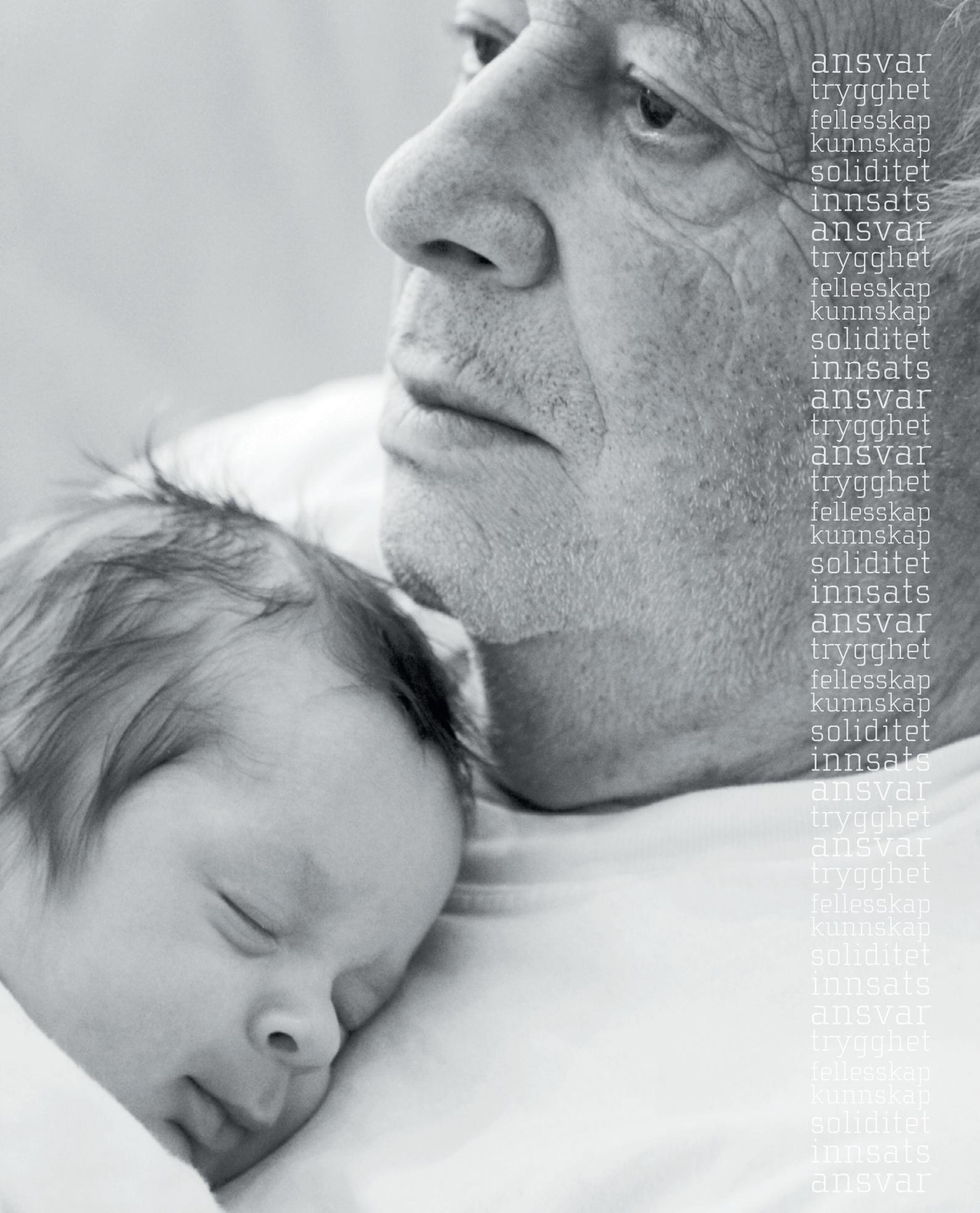
Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklede revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Bergen, 17. mars 2016

Deloitte AS

Jon-Osvald Harila
statautorisert revisor

bkp

BERGEN
KOMMUNALE
PENSJONSKASSE